Ochrana přírody

ročník 75 číslo 5 2020

Kulérová příloha

Zprávy / Aktuality / Oznámení

Environmentální vzdělávání v Národním parku České Švýcarsko

základní pilíř ochrany přírody v národním parku

Již v době vzniku Národního parku České Švýcarsko v roce 2000 byla vnímána potřeba environmentálního vzdělávání dětí, mládeže i dospělých jako nedílná součást aktivit nově zřízené Správy NP. Ze zkušeností evropských národních parků vyplynulo, že není možné chránit životní prostředí kolem nás pouze prostřednictvím ochranářských opatření či zákazy a nařízeními, ale že je velmi důležité vzdělávání, informovanost a osvěta návštěvníků, místních obyvatel a školáků z blízkého i vzdáleného okolí. Prostřednictvím environmentálního vzdělávání a osvěty představuje Správa NP kulturní i přírodní dědictví našeho regionu a vysvětluje potřebu jeho ochrany a jeho zachování a rozvoj pro budoucí generace. Správa NP prezentuje národní park nejenom jako unikátní místo, které stojí za to navštívit, ale jako náš společný domov. Domov, jenž sdílíme s přírodou a který jsme se, jako společnost, rozhodli chránit.

Environmentální vzdělávání a osvětu realizuje Správa NP pro širokou veřejnost, přičemž své aktivity přizpůsobuje dvěma základním cílovým skupinám – organizované a neorganizované veřejnosti.

Organizovanou veřejností v pojetí EVVO Správy NP vnímáme školní i mimoškolní kolektivy dětí a mládeže, turistické oddíly, pedagogy a další skupiny, jimž poskytujeme ucelenou nabídku exkurzí, přednášek, ekovýchovných programů, soutěží a dalších aktivit, jejichž přehled najdete na evvo.npcs.cz. Při práci s touto cílovou skupinou se Správa NP řídí heslem

Exkurze oddílu Junior Ranger do přírodní památky Tiské stěny. Foto Jakub Juda

„Zažijte s námi České Švýcarsko hravě“. Při naplňování tohoto cíle je snahou našich lektorů umožnit účastníkům kontakt s národním parkem, s živou i neživou přírodou, ale i s kulturní historií. Věříme, že kvalitní environmentální vzdělávání není možné realizovat ve školách a ve školních lavicích ukazováním krásných fotografií, paroží či modelů zvířat, a proto je naší snahou realizovat maximum programů v terénu, přímo v přírodě Národního parku České Švýcarsko a chráněné krajinné oblasti Labské pískovce.

Při práci s touto skupinou nezůstala Správa NP pouze u realizace programů a exkurzí. Za účelem zkvalitnění environmentálního vzdělávání a osvěty vybudovala v areálu Správy NP České Švýcarsko v Krásné Lípě Plšíkovu učebnu, která se stala environmentálním střediskem Národního parku České Švýcarsko a která poskytuje zázemí nejenom školním kolektivům, ale také veřejnosti při realizaci rukodělných dílen, přednášek či příměstských táborů. Pro své vlastní potřeby při evaluaci ekoprogramů i pro podporu pedagogů vytváří Správa NP ekovýchovné materiály. Od pracovních listů přes komiksy a pracovní sešity po brožurky a návody na environmentální aktivity s dětmi. Veškeré ekovýchovné materiály nabízí Správa NP ke stažení a k vytištění zdarma na npcs.cz/evvopublikace. Pro pedagogy přírodovědných předmětů pořádá Správa NP s partnery akreditované kurzy, které jsou certifikovány ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a jsou zařazeny do dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Další velkou skupinou příjemců environmentálního vzdělávání je neorganizovaná veřejnost, především návštěvníci národního parku, místní obyvatelé i chalupáři. Pro tuto skupinu organizuje Správa NP každý rok přes 50 akcí pro veřejnost, z nichž některé se již staly oblíbenými vzdělávacími akcemi našeho regionu

– například Vítání ptačího zpěvu, Noc pro netopýry, Pochůzky se strážci národního parku, Mykologická vycházka, Dny lesních řemesel a řada dalších. Smyslem těchto akcí nejsou pouze zážitky a zábava, ale velkou měrou v nich rezonuje také prvek vzdělávání a poznání. Úspěšnost těchto akcí tak není hodnocena počtem lidí, kteří se jí zúčastní, ale odvíjí se od toho, zda se účastníci mohli dozvědět a dozvěděli něco nového. Za účelem vzdělávání účastníků osvětových akcí vybudovala Správa NP ekovýchovný přívěs, který osadila solárními panely, naplnila vzdělávacími potřebami (mikroskopy, dalekohledy, výstavní systém, interaktivní dataprojektor, kelímkové lupy) a řadou dalších výukových pomůcek a s tímto přívěsem navštěvuje akce pro veřejnost s ekologickou tematikou.

Pro návštěvníky našeho území budujeme a udržujeme turistickou infrastrukturu s prvky vzdělávání. Jsou jimi například naučné stezky Okolím Pravčické brány, Jetřichovickými skalami, Okolím Růžové, aktuálně budovaná naučná stezka Česká silnice i jednotlivé naučné tabule k historickým i přírodovědným zajímavostem. Dále také naučný areál Rysí stezka u Mezní Louky, expoziční prostory Na Saule, dětská hřiště na Mezní Louce a Na Tokáni. Současně za účelem osvěty návštěvníků podporujeme řadu informačních středisek v regionu a zajišťujeme provoz informačních středisek Na Saule (Dolní Chřibská) a v Jetřichovicích.

Specifickou cílovou skupinou příjemců environmentálního vzdělávání, kteří nezapadají do výše uvedených skupin, jsou členové oddílu Junior Ranger (Mladí strážci). Tento oddíl, který je veden při Správě NP v Krásné Lípě, byl založen v říjnu 2000. Z původního počtu 20 členů se rozrostl na dnešních 48 členů, kteří navštěvují oddíl ve třech samostatných družinách. Družiny se scházejí v oddílové klubovně v budově Správy NP vždy v úterý, ve středu a ve čtvrtek. Náplní oddílových schůzek je ochrana přírody, tábornictví, turistika, hry a zábava. Oddílové družiny podnikají víkendové výlety za poznáním svého okolí i ostatních CHKO a NP, přičemž některé akce realizují s oddílem Junior Ranger z německého Národního parku Sächsische Schweiz. Svou celoroční činnost završí oddílové děti na letním čtrnáctidenním stanovém táboře, aby zužitkovaly vše, co se v oddíle naučily v průběhu roku. Existence oddílu Junior Ranger umožňuje realizovat ekologickou výchovu s oddílovými dětmi dlouhodobě a systematicky. Na rozdíl od školních kolektivů, s nimiž se setkáváme v ideálním případě jednou za rok na čtyřhodinové exkurzi, pracujeme s dětmi z oddílu v průběhu roku více než 600 hodin.

Správa Národního parku České Švýcarsko se za 20 let realizace environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty stala v regionu uznávaným partnerem v oblasti EVVO. V průběhu dvacetiletého environmentálního vzdělávání prošly programy, kurzy a akcemi Správy Národního parku České Švýcarsko desetitisíce účastníků a nepočítaně návštěvníků využilo turistickou infrastrukturu s environmentálními prvky v terénu. Snahou Správy NP v nadcházejícím období bude udržení a zkvalitnění stávající nabídky environmentálního vzdělávání. Připraveny jsou také nové projekty, o jejichž realizaci nyní usilujeme: zpracování koncepce EVVO v Českém Švýcarsku, vybudování návštěvnického střediska na Mezní Louce, vybudování naučné stezky podél Křinice, vytvoření certifikačního programu Škola národního parku a snad někdy v budoucnu i vybudování a úspěšný rozjezd pobytového ekovýchovného střediska po vzoru ostatních evropských národních parků.

Jarmila a Jakub Judovi

O změnách v poznání orchidejové flóry v Orlických horách

Základ poznání orchidejové flóře v Orlických horách a podhůří prakticky položil František Procházka (1964), neboť předchozí široce pojaté lokality mnohdy vzbuzují pochybnosti. V poslední dekádě se tomuto tématu asi nejvíce věnoval Michal Gerža (2006, 2007, 2011, 2013, 2019). Naštěstí se zdá, že jím předvídaný „Soumrak vzácnějších orchidejí“ alespoň v současné době nenaplňuje nejčernější scénáře, ba co víc, podařilo se v CHKO Orlické hory znovuobjevit, nebo dokonce nově nalézt hned několik druhů. Na druhou stranu se opětovně nedaří potvrdit výskyt nedávno objeveného kruštíku bahenního (*Epipactis palustris*).

Jaké jsou nejvýraznější změny oproti Michalovu poznání v roce 2006? Běloprstka bělavá (*Pseudorchis albida*) sice stále vytrvává pouze na jediné lokalitě, ale letos

Sklenobýl bezlistý v Orlických horách.
Foto Zuzana Mruzíková

(25. 6. 2020 not. Z. Mruzíková & J. Kučera) zde vykvetlo hned devět rostlin (jedna měla ukousnutý vrchol) a byli dohledáni další čtyři sterilní jedinci.

Počet lokalit s výskytem vstavače mužského znamenaného (*Orchis mascula* subsp. *signifera*) se rozrostl hned dvakrát – v roce 2019 byl zaznamenán na dvou (letos na třech) mikrolokalitách u Přímu (27. 5. 2019 not. Z. Mruzíková, 10. 5. 2020 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš) a v roce 2020 u Olešnice v Orlických horách (20. 5. 2020 not. A. Pavlíčko & Z. Růžičková).

Na obou orlickohorských vrchovištích byl znovuobjeven bradáček srdčitý (*Listera cordata*) – na Jelení lázni jeho početnost v roce 2018 dokonce překročila 350 rostlin (7. 6. 2018 not. M. Gerža), Na hoře U Kunštátské kaple byly letos zaznamenány asi tři desítky rostlin (19. 7. 2020 not. Z. Lukeš & Z. Mruzíková).

Při dohledávce nově nalezené vratičky heřmánkolisté (*Botrychium matricariifolium*) při lesní cestě mezi Bukačkou a Sedloňovským vrchem byla 14. 8. 2019 (not. Z. Mruzíková) nalezena měkčilka jednolistá (*Malaxis monophyllos*) a naposledy 24. 7. 2020 (not. Z. Mruzíková) se podařilo v Orlických horách po více než 50 letech potvrdit výskyt sklenobýlu bezlistého (*Epipogium aphyllum*).

Mimo to se tu a tam objeví nějaký jedinec běžnějších (i když v minulosti jistě také silně ustoupivších) druhů na místě, kde dříve nebyl pozorován. Pomyslnou skupinu „pangejtovek“ tak letos doplnila ještě pětiprstka žežulník (*Gymnadenia conopsea*) – rostoucí u již dříve zmíněné lesní cesty pod Sedloňovským vrchem (18. 7. 2020 not. Z. Mruzíková). Z asi dvacítky orchidejí, které byly po roce 2010 v CHKO pozorovány, tak zbývá jen pár druhů, které by pozorný návštěvník hor nemohl zahlédnout z některé lesní cesty (všechny byly uvedeny výše).

Zuzana Mruzíková

Seznam literatury je připojen k webové verzi článku na www.casopis.ochranaprirody.cz

Elbe Parks – nová iniciativa pro spolupráci chráněných území na řece Labi v České republice a Německu

10. září 2020 bylo v Bad Schandau podepsáno memorandum, kterým se chráněná území na řece Labi spojila do neformální iniciativy **Elbe Parks**. Inspirací byla starší a úspěšná „sestra“ Danube Parks.

Toto „*Memorandum of Understanding*“ vyjadřuje zájem o spolupráci mezi chráněnými územími na řece Labi v České republice a Německu. Jak memorandum konstatuje: „*Řeka Labe je ekosystém spojující Krkonoše se Severním mořem. Prochází českou křídovou pánví, v Českém středohoří vytváří hluboké údolí a v Českém a Saském Švýcarsku (Labských pískovcích) ojedinělý pískovcový kaňon. Ve středním a dolním úseku Labe formovalo rozsáhlé nivy, kde se dodnes zachovaly původní lužní lesy. Po 1 094 kilometrech Labe vtéká do Wattového moře. Řeka představuje biologický koridor a její ekologické kontinuum je pro mnohé migrující druhy klíčové. Rozsáhlé části Labe a jeho nivy se staly součástí soustavy chráněných zemí soustavy EU Natura 2000, což odráží mimořádnou hodnotu řeky pro ochranu přírody. Protože Labe bylo obdobně jako četné další řeky využito v určitých úsecích svého toku pro vymezení mezinárodních hranic, stalo se v minulosti součástí železné opony. Nyní představuje část Evropského zeleného pásu.*

Zástupci osmi organizací po podpisu memoranda Elbe Parks 10. 9. 2020 v Bad Schandau. Foto Petr Bauer

Podél Labe, od pramene v Krkonoších až po ústí do Wattového moře, biosférické rezervace UNESCO, národní parky, chráněné krajinné oblasti a maloplošná chráněná území (přírodní rezervace a přírodní památky) vytvářejí důležitou zelenou a modrou infrastrukturu, nezbytnou jak pro ochranu přírody, tak pro podporu udržitelného regionálního a místního rozvoje.“

Iniciativa Elbe Parks usiluje o sladění cílů ochrany řeky Labe po celé její délce od pramene po ústí prostřednictvím výměny odborných znalostí a zkušeností, sdílením úspěchů i problémů a v neposlední řadě zlepšováním povědomí obyvatel regionu i široké veřejnosti o bohatých přírodních, ekologických i kulturních hodnotách, které zasluhují ochranu či péči. Memorandum tyto cíle formuluje v několika bodech:

- *Labe má pro ochranu přírody značný význam. Chceme podporovat zájem veřejnosti o ekologické funkce řeky, jejich význam a o ekosystémové funkce, které poskytuje, a porozumění jim.*
- *Pro koordinaci ochranářského úsilí je výměna informací, znalostí a zkušeností mezi chráněnými územími nacházejícími se podél řeky klíčová. Chceme informovat své partnery o úkolech, problémech, výzvách, zkušenostech a dalších významných záležitostech souvisejících s péčí o chráněná území a udržitelným regionálním rozvojem.*
- *Podél řeky vzniklo bohaté kulturní a přírodní dědictví. Chceme posilovat vědomí veřejnosti o něm a podporovat přeshraniční udržitelnou turistiku nezbytnou pro regionální rozvoj.*
- *Abychom si předávali zkušenosti a znalosti týkající se přeshraniční spolupráce chráněných území, zaměřené na ochranu řek a jejich ekosystémů, chceme rozvíjet partnerství s existujícími sdruženími a projekty.*

Memorandum bylo dosud podepsáno zástupci osmi organizací státní ochrany přírody na českém a německém území:

- Správa Krkonošského národního parku
- Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
- Správa Národního parku České Švýcarsko
- Správa Národního parku Saské Švýcarsko
- Správa biosférické rezervace Střední Labe

- Správa biosférické rezervace Říční krajina Labe v Braniborsku

- Správa biosférické rezervace Labské luhy Dolního Saska

- Správa biosférické rezervace Schaalsee-Labe

Vedle členů asociace Elbe Parks memorandum počítá i s tzv. partnery, jako jsou například univerzity a další vědecké a odborné instituce. Prvním partnerem asociace se stala Hochschule für nachhaltige Entwicklung v Eberswalde (Braniborsko). Členové asociace Elbe Parks by rádi spolupracovali na společných projektech směřujících k prohloubení znalostí o řece Labi a jeho ekosystémech, nastavení opatření k péči a ochraně přírodních hodnot, navržení vhodných revitalizací řeky a údolní nivy, možnostech rozvoje a limitech udržitelného turismu a rekreační plavby a dalších oblastech zájmu, který mají ve svých kompetencích.

Memorandum bylo stvrzeno podpisem zástupců jednotlivých partnerů na závěr odborného semináře pořádaného Centrem Národního parku Saské Švýcarsko v Bad Schandau na téma „*Labe – společné přírodní dědictví*“. Během semináře se představila jednotlivá chráněná území na Labi, za Českou republiku zejména Krkonošský národní park (Jakub Kašpar), CHKO České středohoří (Petr Kříž), CHKO Labské pískovce a NP České Švýcarsko (Petr Bauer, Handrij Härtel). Během semináře byly prezentovány i výsledky sdružení chráněných území na řece Dunaji „Danube Parks“ (Carl Manzano), viz
http://www.danubeparks.org/,
které významně inspirovaly založení iniciativy Elbe Parks.

Handrij Härtel, Jakub Kašpar, Petr Kříž

Zpřístupnění hrádku Falkenštejn u Jetřichovic

Skalní hrádek Falkenštejn u Jetřichovic byl v písemných pramenech zmiňován v letech 1395–1457. Ani po jeho zániku ale nebyl vrchol opuštěn, což dokládají četné letopočty z 16.–20. století vysekané do skály. Sloužil jako pozorovatelna v časech lovu, sucha (stanoviště požárních hlídek) a od 19. století se stal i výletním cílem. Napodiv však unikl zvelebovacím aktivitám turistických spolků.

Roznesení váhy vně nestabilního místa nad komnatou hradu. Foto Václav Sojka

Šetrnost uložení konstrukcí pomocí nastavitelných stojek a rozpěrek. Foto Václav Sojka

Se zvýšením **turistického ruchu** po vzniku NP České Švýcarsko vzrostla i frekvence divokého dobývání hrádku (mj. i po neoprávněném umístění kešky ve studni). Přístup na hrad se stal palčivým problémem: pohyb po nezajištěném objektu byl nebezpečný pro návštěvníky, ale i pro hrad. Přestože na něm proběhlo několik archeologických výzkumů, celý areál nebyl beze zbytku prozkoumán. Nejvíce ohroženými byly kulturní vrstvy v prostoru předpokládané hradní kuchyně. V roce 2009 byl proto objednán projekt na zpřístupnění Falkenštejnu, a jelikož se jedná o nemovitou kulturní památku, předcházela tomu jednání s odborníky z archeologické památkové péče, památkové péče a geology. Poznatky specialistů jen potvrdily, jak moc je situace komplikovaná. K požadavkům nepoškodit stopy

Ponechání nízké vegetace pod roštovou konstrukcí. Foto Václav Sojka

po historických konstrukcích, zajistit ochranu kulturních vrstev a bezpečnost návštěvníků přibyla i nutnost ochrany odhaleného přírodního povrchu – kvůli nevalné kvalitě pískovce skalního suku, neschopného vzdorovat oděru. Pokud by pochozí plochy zůstaly obnaženy, došlo by záhy k výrazným degradacím morfologie povrchu (o historických kapsách či schodnicích nemluvě). Varujícím se ukázal být i statický stav zbytku kamenného stropu nad komnatou, a to právě v místě, kudy procházela „stezka“. Vhodným východiskem proto byla instalace kovových roštů, které brání odírání skalního povrchu a zároveň přenášejí váhu návštěvníků v místě „skořepiny“ stropu komnaty do únosnějších míst.

Zpřístupnění Falkenštejna bylo zrealizováno během roku 2017. Roštová konstrukce nebyla přijata zcela bez kritiky, ale vyřešila zásadní problémy: bezpečnost návštěvníků i ochranu skalního povrchu a kulturních (archeologických) vrstev. Instalační prvky (nastavitelné stojky a rozpěrky) zminimalizovaly počet zásahů do povrchu a jejich pryžové podložky vyloučily oděr skalní krusty. Navíc lze celou konstrukci v případě potřeby, např. archeologického výzkumu, kdykoliv beze stop demontovat. Protože rošty umožňují růst nízké vegetace, bylo při instalaci dbáno, aby nedošlo ke zbytečným úbytkům bylinného porostu. Tím je dán prostor přírodě, aby dojem z vložených konstrukcí postupně změkčila… Je nutné mít na zřeteli, že „hra o Falkenštejn“ byla rozehrána před několika staletími a ve chvíli, kdy k šachovnici usedla Správa NP České Švýcarsko, pokročila již hra tak daleko, že se šlo pohybovat jen ve vynucených tazích.

Natalie Belisová

Všechna tři zvláště chráněná území z ČR obhájila Evropský diplom

Mezivládní organizace Rada Evropy uděluje již od roku 1965 národním parkům, přírodním rezervacím a dalším kategoriím územní ochrany, které příkladně pečují o přírodní a krajinné dědictví nesporného celokontinentálního významu, Evropský diplom pro chráněná území (viz *Ochrana přírody*, *73*, *2*, *i-iii*, *2018*). Na rozdíl od biosférických rezervací UNESCO nebo ramsarských lokalit se Evropský diplom neuděluje jednou provždy. Vlády členských zemí Rady Evropy mohou své návrhy předložit Výboru ministrů. Nominaci pečlivě posuzuje skupina specialistů, tvořená odborníky různého zaměření. Jeden z podkladů představuje také hodnocení uznávaného nezávislého experta, který nejenže připravil obsáhlou rešerši aktuálních poznatků o lokalitě, ale kandidátské místo také sám navštívil. Jestliže Výbor ministrů udělení diplomu po doporučení skupiny specialistů odsouhlasí, může se jím úspěšné chráněné území pyšnit jen pět let. Poté se stejně pozorně znovu přezkoumává oprávněnost ocenění. Pokud dosavadní držitel ocenění i nadále vyhovuje přísným kritériím, stává se opětovně nositelem Evropského diplomu, tentokrát již na deset let. Poté se celá procedura opakuje. Jak při udělení Evropského diplomu, tak při jeho obnovení se stanovují přísné podmínky, které musí správce chráněného území v každém případě splnit: obvykle je doprovází hned několik doporučení. Připomeňme, že k 1. říjnu 2020 se nositeli Evropského diplomu Rady Evropy pro chráněná území stalo 72 ploch z 29 zemí našeho kontinentu.

Zasedání skupiny specialistů, které se uskutečnilo 18.–19. března 2020, proběhlo v důsledku propuknutí pandemie nemoci covid-19 formou videokonference. V jeho průběhu bylo na základě stanovisek nezávislých expertů doporučeno prodloužení Evropského diplomu 13 lokalitám. Mezi nositele Evropského diplomu se nově zařadí také regionální park Gallipoli Cognato v jižních Apeninách. Oblasti o rozloze 270 km^2 se přezdívá Malé Dolomity a kromě působivé krajiny hostí 24 endemických druhů cévnatých rostlin a 36 endemických druhů volně žijících živočichů: mj. v ní hnízdí pět z deseti párů čápů černých (*Ciconia nigra*) vyvádějících mláďata v Itálii. Ochranu přírody v území zabezpečuje správa prostřednictvím plánu péče o krajinu a regionální park je rozdělen do tří zón s odlišnou péčí. Na území parku se konají také tradiční kulturní akce, kupř. Svatba stromů.

Kde by měli přidat

O tom, že prodloužení Evropského diplomu rozhodně není automatické, svědčí současná situace čtyř známých evropských chráněných území.

Přírodní rezervace Scandola, ležící na působivém poloostrově vzniklém zhroucením bývalé soply do moře, bývá považována za jeden z nejhezčích koutů Korsiky. Přestože je dostupná pouze lodí, trpí velkým množstvím návštěvníků. Místní a centrální úřady navíc s vyhlášením navazujícího mořského chráněného území, což je jedna z podmínek pro prodloužení Evropského diplomu, viditelně otálejí.

I když národní park Doñana proslavily zejména písečné duny, je španělské chráněné území i celosvětově významnou mokřadní lokalitou. Foto Jan Plesník

Vysazení velkých býložravců do přírodní rezervace Oostvaardersplassen vyvolává v nizozemské odborné i široké veřejnosti protichůdné názory. Foto Jan Plesník

Nizozemská přírodní rezervace Oostvaardersplassen vznikla v roce 1968 východně od Amsterdamu na vysušeném území původně určeném pro průmyslovou zónu a probíhá v ní dlouhodobý pokus o návrat velkých býložravců, konkrétně koní plemene polský konik, zpětně vyšlechtěných „praturů“ a jelenů evropských, do tamější krajiny. I když jde o na nizozemské poměry rozsáhlé území zabírající 56 km^2, početnost vysazených kopytníků v oplocené, převážně mokřadní rezervaci bez přítomnosti velkých šelem se z původní stovky vypuštěných exemplářů dramaticky zvýšila. A důsledek? Jen v zimě a předjaří 2017/2018 z celkového počtu 5 200 jedinců jich hlady uhynuly více než tři tisícovky. Ve snaze nechat v „nizozemském Serengeti“ přírodním procesům volnou ruku nejsou velcí spásači přikrmováni a uhynulá zvířata zůstávají na místě, což zejména v uvedeném období vyvolalo bouřlivé protesty veřejnosti. I přes hrozící pokutu 400 eur (10 800 Kč) házeli někteří znepokojení lidé přes plot vyhublým zvířatům balíky sena. V roce 2018 správci rezervace rozhodli, že prioritou není návrat divočiny, ale péče o terén, a sáhli po regulaci zmiňovaných domácích zvířat i jelenů. Jak se dalo čekat, část občanů reagovala opět pobouřeně. Někteří odborníci tvrdí, že tamější ekosystém unese nanejvýš 1 000–1 500 zvířat, jiní jsou i nadále skálopevně přesvědčeni, že jde o přímo ukázkovou „novou“ divočinu. Lákavá představa o možném propojení Oostvaardersplassen s dalšími chráněnými územími jak v zemi tulipánů, tak v sousední SRN, biokoridory naráží v hustě osídlené kulturní krajině Nizozemska na řadu nezanedbatelných problémů a ukazuje se jako nepříliš reálná.

Národní park Doñana se kromě Evropského diplomu pyšní i dalšími oceněními, mj. se stal lokalitou světového dědictví i biosférickou rezervací UNESCO a mokřadem mezinárodního významu, tedy ramsarskou lokalitou. Proslulé španělské chráněné území ale dlouhodobě ohrožuje nedostatek vody z podzemních zdrojů, odebírané na zavlažování okolní zemědělské krajiny, především rozsáhlých jahodových plantáží (viz *Ochrana přírody*, *65*, *3*, *32–34*, *2010).* Uvedený přístup nejenže znepokojuje příslušné mezinárodní instituce, ale je v rozporu s legislativou Evropské unie jak na ochranu přírody (směrnice č. 2009/147/ES o ochraně volně žijících ptáků a č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin), tak směrnicí č. 2000/60/ES, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky (rámcovou směrnicí o vodách). Situací se proto již zabývá Soudní dvůr EU v Lucemburku, známý i pod dřívějším názvem Evropský soudní dvůr.

Celoevropské ocenění ochraně přírody v ČR

23. září 2020 schválil Výbor ministrů Rady Evropy doporučení navržená skupinou specialistů. Evropský diplom byl tak prodloužen všem třem zvláště chráněným územím z České republiky, jmenovitě NPR Karlštejn, CHKO Bílé Karpaty a NP Podyjí. Jejich správy (v případě NPR Karlštejn Správa CHKO Český kras) tak opětovně příkladně reprezentovaly státní ochranu přírody ČR na mezinárodním poli, za což si kromě oprávněné gratulace zaslouží i velký dík.

Jan Plesník

V Jizerských horách se uskutečnila hodnotící návštěva IUCN/UNESCO

Ve dnech 19.–21. září 2020 navštívili Českou republiku odborníci z Mezinárodní unie ochrany přírody (IUCN) a Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO). Cílem jejich mise bylo ověřit, zda návrh na vyhlášení NPR Jizerskohorské bučiny lokalitou světového dědictví UNESCO splňuje náročná kritéria, oprávněně kladená na udělení zmiňovaného i v globálním měřítku vysoce prestižního ocenění (viz *Ochrana přírody*, *75*, *1*, *ii-iii*, *2020*).

Po úvodním seznámení s činností státní ochrany přírody v ČR představili kolegové z regionálního pracoviště Liberec a Správy CHKO Jizerské hory expertům obou mezinárodních institucí v kontextu péče o přírodní a krajinné dědictví v chráněné krajinné oblasti minulost, současnost a budoucnost unikátního komplexu jizerskohorských bučin. Hlavní část pobytu zahraničních hostů tvořila terénní exkurze přímo do NPR Jizerskohorské bučiny, tvořící jádrové území (segmenty Poledník a Štolpichy), ochranné pásmo a pásmo péče o krajinu a udržitelného rozvoje navrhované plochy světového dědictví. Akce se zúčastnili také představitelé Lesů ČR, s. p., a Nadace Ivana Dejmala Liberec, na organizační přípravě se podílela i Společnost pro Jizerské hory a podpořilo ji ministerstvo životního prostředí. Kromě četných údajů AOPK ČR byly během přípravy požadovaných odborných podkladů využity i cenné aktuální výsledky víceletého výzkumu, který v Jizerskohorských bučinách provádí se svým týmem Miroslav Svoboda z Fakulty lesnické a dřevařské České zemědělské univerzity.

Hodnotící návštěva proběhla ke spokojenosti hodnotitelů, a to za dodržení všech přísných hygienických podmínek důsledně vyžadovaných mezinárodními organizacemi. Protože v lednu 2020 předložilo společný objemný dokument zdůvodňující rozšíření již existující lokality *Dlouhověké bukové lesy a pralesy Karpat a dalších oblastí Evropy* kromě České republiky dalších devět zemí, bude stanovisko delegace IUCN a UNESCO oficiálně známé až po uveřejnění celkové zprávy zahrnující hodnocení všech ploch navržených zmiňovanými státy. Vzhledem k tomu, že některé plánované pracovní návštěvy se v důsledku dalšího rozvoje pandemie covid-19 téměř v celé Evropě neuskutečnily, dá se předpokládat, že celý proces nabere ve srovnání s v lednu schváleným harmonogramem určité zpoždění.

Pokud návrh deseti evropských zemí uspěje, bude mít Česká republika první přírodní lokalitu, oceněnou jako skutečná součást dědictví celého lidstva.

Jan Plesník

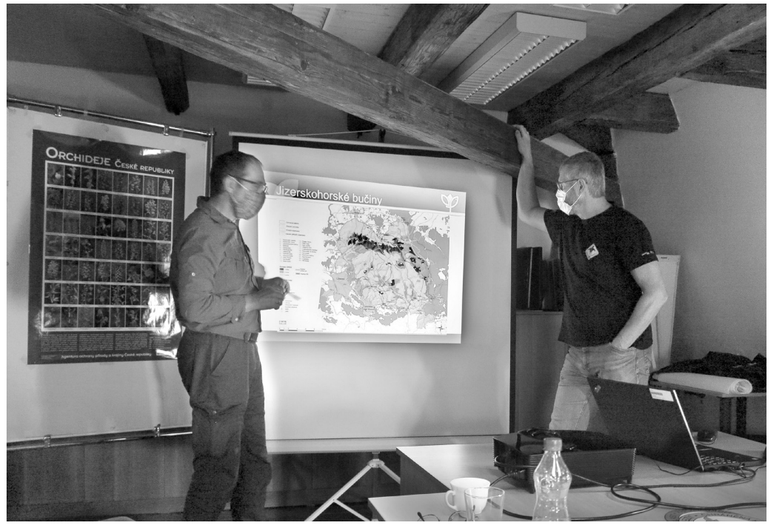

Ředitel RP Jiří Hušek představuje zahraničním odborníkům NPR Jizerskohorské bučiny. Foto Jan Plesník

Debata nad mapou na vyhlídce Paličník. Vlevo dole Hanns Kirchmeir z Rakouska, vpravo švédská odbornice Ulrika Abergová, za nimi ředitel RP Liberec Jiří Hušek. Foto Jan Plesník

Při vypouštění perlorodek se sešly delegace z obou stran hranice. Foto Jan Mengr

Několik desítek perlorodek bylo koncem srpna vypuštěno do řeky Malše v Novohradských horách

Vypouštění je vrcholem mezinárodního projektu Malsemuschel zaměřeného na podporu životního prostředí perlorodky, ve kterém jsou mimo jiné odchováváni mladí mlži k obnově přestárlé populace. Mladé perlorodky tak posílí česko-rakouskou populaci tohoto vzácného mlže. Vedle odchovu je nezbytnou součástí projektu také obnova přirozeného prostředí perlorodky a plán různých úprav a opatření v povodí řeky Malše, aby perlorodka mohla přežít a rozmnožovat se. Mlže za přítomnosti expertů z obou stran hranice do Malše vypustili premiér Andrej Babiš, ministr životního prostředí Richard Brabec a ředitel Agentury ochrany přírody a krajiny ČR František Pelc.

Více než tisícovka dalších odchovaných perlorodek přijde na řadu později. Pokud se vše podaří, stráví zhruba dvacet let v povrchové vrstvě dna, postupně se jim vyvine filtrační aparát, pomocí kterého zachycují drobné částečky potravy z vody. Pro jejich další osud je klíčové šetrné hospodaření v celém povodí, chráníme proto vedle Malše i mnoho jejích přítoků. Úpravy v povodích s perlorodkou jsou financovány z krajinotvorných programů. K udržení kvality luk je potřeba sekat trávu, prořeďují se břehové porosty kvůli oslunění toků. Důležitá jsou protierozní opatření, jako je třeba odstraňování vývratů, které pomáhá stabilizaci břehů. Budují se takzvané sedimentační pasti, které brání tomu, aby se splaveniny dostaly ve větším množství do toků. To vše je součástí záchranného programu, který pro perlorodku připravila AOPK ČR.

Tisková zpráva

Sýček a sysel mají nové či aktualizované záchranné programy

Sýček obecný. Foto Ivan Dudáček

Záchranný program pro sýčka obecného je úplně nový, pro sysla obecného běží už deset let a MŽP v srpnu schválilo jeho aktualizaci. Ambicí je, aby se početnost sýčků zvýšila z dosavadní stovky na tisíc párů, pro sysla se počítá s osidlováním příhodných míst v okolí stávajících lokalit a výměnou jedinců mezi populacemi, aby se omezilo příbuzenské křížení.

Tisková zpráva

Záchranný program pro zvonovec liliolistý

Zvonovec liliolistý – dlouhověká rostlina příbuzná zvonkům – je kriticky ohrožený druh. Roste především ve světlých lesích, při okrajích lesních cest a na pasekách, méně často v loukách. Kvete na přelomu července a srpna. Jeho úbytek zapříčinila především změna hospodaření v lesích v minulém století. Prosvětlené lesní porosty na místech vhodných pro zvonovec nahradily vysokokmenné stinné lesy. Zvonovci neprospěl ani zvýšený přísun živin do krajiny, kvůli kterému na světlých místech vyrůstají konkurenčně silné byliny. A v posledních desetiletiletích trpí okusem přemnožené spárkaté zvěře, která ho spase dříve, než vykvete.

Zvonovec liliolistý. Foto Josef Mottl

„Chceme navýšit počty rostlin v místech, kde zvonovec doposud roste. V první řadě bude potřeba les prosvětlit, odstraňovat byliny, které zvonovec přerůstají, a vytvořit plošky pro růst semenáčků. Aby rostliny kvetly a vysemenily se, musí se oplocenkami chránit před okusem spárkatou zvěří. Pěstování záložních populací v botanických zahradách umožní získat dostatek semen a případně sazenic pro výsadby. Budeme samozřejmě pokračovat ve výzkumu a průběžně vyhodnocovat efekt jednotlivých opatření,“ vysvětluje Barbora Čepelová z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, která záchranný program koordinuje.

Tisková zpráva MŽP

Výzva odborníků: těžba uschlých stromů lesu nepomáhá

Lesníci, botanici, ekologové a vědci zabývající se houbami či hmyzem zaslali výzvu ministru zemědělství Miroslavu Tomanovi a dalším zodpovědným politikům (http://bit.ly/vyzva-lesy). Reagují tak na nevhodné nastavení dotací, které vlastníky vedou k samoúčelné těžbě uschlých stromů, která lesu nepomáhá. Příspěvky na zmírnění dopadů kůrovcové kalamity poskytované ministerstvem zemědělství jsou vázány na množství pokácených a zpracovaných odumřelých a odumírajících jehličnatých stromů. Zpracování stromů za účelem jejich prodeje je v ekonomickém zájmu vlastníků lesů, ale nepředstavuje žádný přínos pro samotný les ani jeho ekosystémové služby. Všichni potřebujeme především zdravé a fungující lesy, které zabezpečí čištění vody a vzduchu, ochranu půdy a biologické rozmanitosti i stabilní klima. Stát by proto měl prioritně financovat tyto tzv. ekosystémové služby, které lesy a jejich vlastníci poskytují společnosti.

„Pokud se vlastníkům nevyplatí odumřelé stromy zpracovat, stát by je k tomu neměl nutit ani jejich zpracování nepřímo financovat. Těžba odumřelých stromů nepředstavuje pro samotný les ani jeho ekosystémové služby žádný přínos. Vykácení odumřelých stromů a odvoz dřeva české lesy nezachrání. Stát by měl podpořit ponechávání mrtvého dřeva v lese ve formě, ve které nebude nebezpečné pro návštěvníky lesa,“ uvádí lesník, profesor Miroslav Svoboda z České zemědělské univerzity v Praze. Ponechání odumřelých stromů v lese již nemůže přispět k šíření škůdců. Naopak představuje jednu z nejlepších cest, jak současně zpomalit úbytek pestrosti v přírodě i klimatickou změnu, protože odumřelé stromy jsou domovem mnoha mikroorganismů, hub, rostlin i živočichů a je v nich uložený uhlík, který by se jinak v atmosféře podílel na oteplování klimatu.

Jednou z příčin aktuální velké kalamity v lesích je i nevhodné hospodaření v minulosti. Do budoucna by stát měl zajistit takové nástroje, které povedou k pěstování lesů zdravých, odolných, rozmanitých a přizpůsobených danému místu a které podpoří ponecháváním mrtvého dřeva v lese.

Vojtěch Čada

Komise pro životní prostředí Akademie věd: Stanovisko k usnesení vlády k projektu Dunaj-Odra-Labe

Komise pro životní prostředí Akademie věd vyjádřila svůj zásadní nesouhlas s výstavbou vodního koridoru Dunaj-Odra-Labe (D-O-L) již ve svém Stanovisku ze dne 26. 2. 2014. Konstatovala v něm, že výstavba D-O-L v současnosti nemá odborně validní ekonomické, sociální, ani ekologické opodstatnění, protože nákladní říční doprava byla, je a bude i v budoucnu nekonkurenceschopnou v porovnání s jinými dopravními způsoby. Ani po zpracování studie proveditelnosti (SP), kterou si Ministerstvo dopravy nechalo zpracovat firmami zainteresovanými na pokračování projektu D-O-L (tudíž firmami ve střetu zájmů), se na tomto konstatování nic nezměnilo.

Zpracovatelé studie proveditelnosti D-O-L neaplikovali metody netržního hodnocení přírody (BVM a CWVM) k prokázání kladných ekologických dopadů D-O-L, které byly ještě před dokončením SP nadneseně prezentovány Ing. P. Formanem v časopise Vodní cesty č. 4, 2018), objektivním, vědecky dostatečně validním způsobem. Především nadsadili vstupní parametry ekonomické analýzy přínosů projektu D-O-L v souhrnu asi dvěstěkrát výše, než činí reálně očekávatelné výstupy (nebo přínosy) odhadované také na základě údajů z provozovaného transevropského kanálu Dunaj-Mohan-Rýn (D-M-R). Takto extrémně nadsazené vstupní parametry znamenají, že reálně na 100 korun výdajů (za celé období) připadá méně než koruna efektů (včetně klimatických efektů a efektů u dopravců), a to je zcela bezprecedentní ztrátovost projektu D-O-L.

Po loňském rozhodnutí vlády ČR o společenské prospěšnosti pokračování projektu ve větvi Dunaj-Odra (D-O) byly tyto zásadní výhrady zaslány vedením AV ČR v říjnu 2019 na vládu ČR. Vláda tyto zásadní výhrady, prokazující očekávatelnou hlubokou společenskou ztrátovost D-O-L i D-O nejenže nevzala v úvahu, ale svým usnesením č. 968 ze dne 5. 10. 2020 rozhodla „zahájit přípravu Oderské větve v úseku Ostrava-Svinov – státní hranice ČR/Polsko – (Koźle) jako první části propojení Odra – Dunaj“. Vláda ČR rozhodla dál utrácet peníze daňových poplatníků na přípravu projektu, který by podle objektivních pohledů ekonomických, ekologických i sociálních svojí realizací pravděpodobně způsobil vážné ekologické, národohospodářské a společenské škody (aniž by se kdokoli z vlády zeptal, odkud se na tento úsek velkorysého kanálu na horním toku Odry bude brát voda). Vláda tak rozhodla také navzdory zjištěním NKÚ, že na studie ve věci D-O-L byla již utracena téměř jedna miliarda Kč a další vykládání prostředků je nežádoucí.

Je třeba znovu zdůraznit, že je v souladu s mnohými vládními strategickými materiály jako je Národní plán obnovy nutné posilovat odolnost a připravenost české krajiny na klimatickou změnu. Také je třeba zohlednit fakt, že hodnota každodenního objemu ekosystémových služeb, který bude tímto masivním zásahem do krajiny poškozen, bude s jejich vrůstající nedostatkovostí postupně narůstat, zatímco hodnota vytvořené infrastruktury bude s jejím postupným opotřebováváním klesat (bude nutná údržba a reinvestice).

Komise pro životní prostředí AV ČR na základě všech již předložených argumentů proto naléhavě doporučuje usnesení vlády č. 968 ze dne 5. října 2020 zrušit, ukončit blokaci území, a neposkytovat již žádné další veřejné prostředky na podporu tohoto mnohostranně škodlivého projektu D-O-L.

MUDr. Radim Šrám, DrSc. předseda KŽP AV ČR
Zpracovali: doc. Ing. Josef Seják, CSc., Ing. Jiří Suk

Komise pro životní prostředí je poradním orgánem Akademické rady AV ČR, jejímž účelem je zpracovávat profesionální stanoviska k problematice životního prostředí v ČR, podporovat výzkum a organizovat semináře v této oblasti. V současné době má 22 členů, kteří jsou respektovanými odborníky nejen z ústavů AV ČR, ale i vysokých škol a dalších výzkumných institucí.

Vyšlo na ekolist.cz, 14. 10. 2020

Prestižní celoevropskou cenu za ochranu přírody získal projekt, na kterém se podílela AOPK ČR

Cenu Natura 2000 Award, která je udělována za úspěchy v ochraně evropského přírodního dědictví v soustavě Natura 2000, obdržel v kategorii „Přeshraniční spolupráce a vytváření osobních kontaktů“ projekt s podtitulkem „Joint efforts for safe and wildlife-friendly transportation networks in the Carpathians“. Podílela se na něm Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a vychází z výstupů mezinárodního projektu TRANSGREEN. Díky přeshraniční spolupráci byla vytvořena sada nástrojů pro zavedení ochrany biodiverzity do dopravního plánování a udržitelného rozvoje v Karpatech. Jedním z hlavních výstupů projektu je Příručka k ome-

zování vlivu rozvoje dopravy na přírodu v karpatských zemích („Doprava a ochrana fauny v Karpatech“), jejíž přípravu koordinoval Václav Hlaváč z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. Aktivity pokračují nyní v rámci mezinárodního projektu ConnectGreen, který má za cíl navrhnout mapu jádrových území a migrační koridory pro velké savce v Karpatech.

Tisková zpráva

Medailonky

Předseda SVOL František Kučera zemřel

SVOL s hlubokým zármutkem oznamuje, že Ing. František Kučera náhle zemřel. Ztratili jsme vzácného kolegu a přítele, lesnictví pak velkého profesionála, který dění v oboru mnoho let pozitivně ovlivňoval.

František Kučera. Foto www.svol.cz

V roce 1991 byl František Kučera jedním z iniciátorů založení Sdružení vlastníků obecních lesů. Předsedou sdružení byl od r. 1992.

František Kučera se narodil 20. ledna 1953 na Vysočině v rodině lesníka, vystudoval Lesnickou fakultu VŠZ v Brně a od roku 1977 zastával různé vedoucí funkce v lesnickém provozu u tehdejšího podniku Jihočeských státních lesů, krátce pracoval i ve státní správě lesního hospodářství. V letech 2014-2018 byl zvolen starostou města Pelhřimova.

Až do posledních chvil svého života se věnoval práci, nesmírně mu záleželo na tom, abychom dokázali lesy zachránit pro příští generace, významným způsobem se zasadil o zlepšení situace nestátních vlastníků lesů. "Bez lesů nebude nic," říkal.

Převzato z www.svol.cz

Nové právní předpisy a další dokumenty v oblasti ochrany přírody a krajiny

(přehled vybraných aktualit za období srpen–září 2020)

Sdělení Ministerstva pro místní rozvoj o schválení Aktualizace č. 5 Politiky územního rozvoje České republiky

K aktualizaci došlo z důvodu naléhavého veřejného zájmu z podnětu Ministerstva zemědělství za účelem přípravy výstavby vodního díky Kryry a dalších opatření v rámci komplexního řešení sucha v oblasti Rakovnicka.

Věstník Ministerstva životního prostředí, ročník XXX – září 2020 – ČÁSTKA 7, č. j. MZP/2020/130/786 Metodické sdělení odboru obecné ochrany přírody a krajiny MŽP k ustanovení § 3 vyhlášky č. 271/2019 Sb., o stanovení postupů k zajištění ochrany zemědělského půdního fondu

Ministerstvo vypracovalo stanovisko k ustanovení § 3 odst. 1 vyhlášky č. 271/2019 Sb., o stanovení postupů k zajištění ochrany zemědělského půdního fondu týkající se vyhodnocování důsledků při pořizování a zpracování územního plánu. V souladu s ustanovením § 5 odst. 1 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu ministerstvo došlo k závěru, že pro náležité vyhodnocení řešení v rámci územně plánovací činnosti, je třeba vyhodnotit navrhované řešení v celém svém rozsahu (nikoliv tedy pouze v rámci hlavního využití, a nikoliv pouze v koridorech, zastavitelných plochách, plochách přestavby a plochách změn v krajině). Je třeba respektovat zásady plošné ochrany ZPF. Orgán ochrany ZPF, který je dle své působnosti příslušný pro vyjádření se z pohledu ochrany ZPF k ploše řešené v návrhu územního plánu, posoudí na základě vyhodnocení projektanta navrhované řešení dle hlavního využití (popřípadě přípustného využití, není-li hlavní využití stanoveno). Pro zajištění naplnění ustanovení § 5 zákona o ochraně ZPF příslušný orgán ochrany ZPF dále posoudí, zda je navrhované řešení v celém svém rozsahu v souladu se zásadami plošné ochrany ZPF.

Stanovisko Ministerstva vnitra České republiky ve věci akceptace generální plné moci advokáta ve správním řízení

Ne všechny správní úřady dosud akceptovali účastníkem udělenou generální plnou moc advokátovi pro provádění všech právních úkonů (ve všech odvětvích práva, a to pro hmotněprávní i procesněprávní úkony), případně na ní vyžadovali úředně ověřený podpis, což ve výsledku mohlo vést až třeba k neakceptaci odvolání účastníka řízení. Ministerstvo proto ve spolupráci s Ombudsmanem vydalo sjednocující metodické stanovisko, na základě kterého by taková plná moc měla být plně akceptována a úředně ověřený podpis by neměl být vyžadován.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21. 8. 2020. č. j. 3A 24/2020 – 53

Rozsudek Městského soudu v Praze se týká již mnohokrát judikovanému postupu vydávání výjimky dle § 43 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. V tomto případě se jednalo o výjimku ze zákazu provádět posyp silnic. Výjimku lze mimo jiné udělit v případě, kdy jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody. V případě vážení dvou veřejných zájmů, které jsou v kolizi, obdobně jako v případě kolize základních práv, musí správní úřad v odůvodnění nejprve řádně určit a individualizovat na konkrétní případ oba veřejné zájmy, které jsou ve hře, a poté porovnat závažnost v obou v kolizi stojících veřejných zájmů s tím, že zásah do žádného z obou chráněných zájmů nesní svými negativními důsledky přesahovat pozitiva. Při řešení kolize veřejných zájmů je třeba, aby bylo zachováno maximum z obou kolidujících zájmů, přičemž by mělo být identifikováno jádro a periferie kolidujícího veřejného zájmu a z obou veřejných zájmů, které jsou ve hře, by mělo být zachováno alespoň jejich jádro (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 5. 2013, č. j. 6As 65/2012 – 161).

V případě, že odůvodnění tuto argumentaci neobsahuje, je takové rozhodnutí nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů. Dále rozhodnutí dle § 43 odst. 1 ZOPK, aniž by bylo vydáno závazné stanovisko podle vodního zákona.

Aktuality sestavuje Samostatné právní oddělení pro veřejnou správu AOPK ČR, kontakt: jitka.dvorakova@nature.cz

Recenze

Geologie Českosaského Švýcarska, Zuzana Vařilová (ed)

Výročí dvaceti let od založení Národního parku České Švýcarsko bylo v oblasti geologie oslaveno výjimečným a důstojným způsobem. Kolektiv autorů v čele s editorkou Zuzanou Vařilovou sestavil vzácné dílo věnující se geologii, geomorfologii, těžbě nerostných surovin i příbuzným oborům nejen na území národního parku a CHKO Labské pískovce, ale i s přesahem do Národního parku Saské Švýcarsko a okolního území s ucelenou geologickou stavbou.

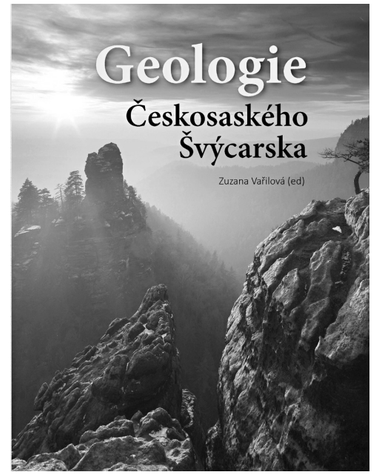

Kniha má 576 stran a celá je tištěna na křídovém papíru s bohatým obrazovým, mapovým a fotografickým doprovodem. Nejedná se tedy o kapesní příručku, kterou by bylo možné brát s sebou do terénu. Je to výpravné a obsáhlé dílo, které zaujme hned při prvním prolistování nejen svojí hmotností, ale především výtvarným zpracováním a kvalitou fotografií, map i historických reprodukcí. Kvalitě výtvarného zpracování odpovídá i kvalita odborného textu.

Po úvodní kapitole o historii poznání geologického vývoje oblasti následuje přehled geologické stavby od starších prvohor až starohor (ano, i horniny tohoto stáří vycházejí na povrch v Labském kaňonu) po čtvrtohory a dále je vysvětlena tektonická stavba území. Typickou horninou Českosaského Švýcarska jsou pískovce, a proto je zvláštní kapitola věnována jejich geomorfologii – pískovcovému reliéfu všech velikostí a také bohatě zastoupeným pískovcovým jeskyním. Kapitola o těžbě nerostných surovin je zpracována nesmírně pečlivě a podrobně a stačila by na samostatnou publikaci. Do poslední kapitoly zařadili autoři popis významných geologických lokalit opět bohatě doprovázený fotografiemi. Součástí knihy je rozsáhlý seznam použité a doporučené literatury rozčleněný podle jednotlivých kapitol a podrobný věcný, místopisný a jmenný rejstřík. V kapitole o těžbě nerostných surovin jsou navíc odkazy na historické informace z archivních pramenů přímo v dolní části jednotlivých stránek textu.

Editorce Zuzaně Vařilové z Muzea města Ústí nad Labem se podařilo dát dohromady kolektiv špičkových odborníků z různých institucí, kteří se většinou zabývají geologickou problematikou oblasti dlouhé roky. Autoři jsou z Geologického ústavu AV ČR (Jiří Adamovič, Miroslav Coubal, Radek Mikuláš), Správy NP České Švýcarsko (Natalie Belisová), MPO (Petr Havránek) a z Přírodovědecké fakulty UK (Jaroslav Kukla, Jakub Lysák). Pro ochranářskou veřejnost je potěšující, že tři z uvedených autorů jsou současní nebo bývalí zaměstnanci státní ochrany přírody (Natalie Belisová, Zuzana Vařilová a Petr Havránek).

Díky autorům z Geologického ústavu AV ČR má obsah knihy vysokou odbornou úroveň a jsou zde použity i aktuální informace z posledních průzkumů oblasti. Na první pohled zaujmou i mapové přílohy využívající digitální stínované modely a stejně tak kapitola o zobrazování pískovcového reliéfu na mapách. Příznivce podzemí jistě uspokojí podrobná kapitola o jeskyních od jednoho z nejaktivnějších současných jeskyňářů na Děčínsku Jaroslava Kukly. Celou knihu doprovází množství krásných fotografií od více autorů. Dovolím si mezi nimi vyzdvihnout jedno jméno. Václav Sojka ze Správy NP České Švýcarsko se fotografování krajiny věnuje dlouhodobě a jeho snímky jsou na úrovni uměleckého díla.

Při hodnocení knihy je těžké najít něco negativního a zároveň vyjmenovat všechna pozitiva bez toho, abych na některého autora nebo kapitolu zapomněl. Geologie Českosaského Švýcarska je podle mého názoru nejen nadprůměrná, ale přímo obdivuhodná publikace. Podíleli se na ní odborníci s celoživotním vztahem k této krajině.

Petr Chvátal

Ekologická síť půl století poté

Guidelines for conserving connectivity through ecological networks and corridors

Hilty J., Worboys G.L., Keeley A., Woodley S., Lausche B., Locke H., Carr M., Pulsford I., Pittock J., White J.W., Theobald D.M., Levine J., Reuling M., Watson J.E.M., Ament R. & Tabor G.M. IUCN Gland, Switzerland 2020. 122 str. + xiv. ISBN 978-2-8317-2053-1

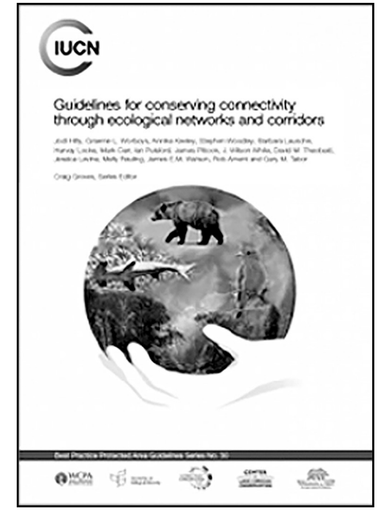

Fragmentace krajiny, tedy rozdělení souvislých krajinných celků do menších a izolovanějších ploch a současné vytváření nejrůznějších bariér omezujících průchodnost krajiny, bývá považována za jeden z palčivých problémů ohrožujících biologickou rozmanitost na všech jejích třech základních úrovních (geny/druhy/ekosystémy). V případě přírodního a přírodě blízkého prostředí obvykle zahajuje proces vedoucí k poškozování a ničení biotopů, který může nezřídka skončit jejich úplnou ztrátou.

V 70. a 80. letech 20. století se v určitých částech světa objevila nezávisle na sobě představa, že nežádoucí vliv rozpadu prostředí do menších ploch na živou i neživou složku ekosystémů by bylo možné do určité míry snížit vytvořením ekologické sítě. Brněnští přírodovědci, podpořeni dalšími československými kolegy, tehdy postupně rozpracovali původní koncepci kostry ekologické stability krajiny do územních systémů ekologické stability (ÚSES). Patřili tak spolu s americkými, nizozemskými a estonskými odborníky v celosvětovém měřítku k průkopníkům, vytvářejícím nezbytná teoretická východiska a praktické zásady, jak udržet a ještě lépe zlepšit propojenost krajiny pro planě rostoucí rostliny a volně žijící živočichy a současně i zdraví celé krajiny. Novou vlnu zájmu o ekologické sítě v pravém smyslu

Losi (*Alces alces*) mívají ve střední Evropě potíže s přecházením dálnic a velkých silnic. Foto Jan Plesník

slova, a to nejen na našem kontinentě a v Severní Americe, vyvolaly dopady probíhajících a očekávaných změn podnebí na přírodu a krajinu a pokračující uplatňování ekosystémových služeb, resp. přírodního kapitálu, v praxi.

Známá Mezinárodní unie ochrany přírody (IUCN) od začátku 90. let minulého století nejen významně podporovala navrhování ekologické sítě v řadě zemí včetně České republiky a Slovenska, ale spolu s vládami některých států rozhýbala myšlenku vytvořit Celoevropskou ekologickou síť (PEEN, viz Ochrana přírody, 67, suppl., 9–14, 2012). Od konce 90. let zdůrazňuje myšlenku funkčního, nikoli pouze formálního propojení tradičně chápané soustavy většinou vzájemně izolovaných chráněných území jedna z jejích odborných složek, Světová komise pro chráněná území (WCPA). Oživení myšlenky ekologické sítě vedlo v roce 2016 k tomu, že v rámci WCPA byla ustavena skupina specialistů na ochranu propojenosti krajiny (CCSG), do jejíž činnosti se zapojili také čeští a slovenští odborníci ze státní ochrany přírody a akademických pracovišť. Právě její členové vypracovali z podnětu Úmluvy o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (Bonnské konvence, CMS) zásady ochrany propojenosti (konektivity) krajiny pomocí ekologických sítí a koridorů. Jejich přípravu podpořilo několik dalších institucí včetně Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD) a osm vlád ze tří kontinentů.

Publikaci, jejíž příprava začala již v roce 2003, otvírají, jak se ostatně stalo dobrým zvykem, údaje o stavu biologické rozmanitosti a ekosystémových služeb na naší planetě, převzaté z obsáhlé zprávy Mezivládní platformy pro biodiverzitu a ekosystémové služby (IPBES, viz Ochrana přírody, 74, 4, 38–41, 2019). V další části autoři stručně a nanejvýš srozumitelně představují poznatky hned z několika oborů, tvořící vědecké základy koncepce ekologické propojenosti. Protože se pro vzájemně propojenou, nejen pouze graficky spojenou prostorovou strukturu v krajině, sloužící péči o přírodní dědictví, používají různé termíny, vyjasňují autoři, co rozumějí ekologickou propojeností, ekologickou sítí pro ochranu přírody a ekologickým koridorem. V jedné z tabulek najdeme některé typy ekologických sítí z různých koutů světa včetně ÚSES. Podstatné je, že podle autorů recenzované publikace musejí jádrová území, ať už chráněná území, nebo jiná účinná opatření územní ochrany (other effective area-based conservation measures, OECMs), chránit biodiverzitu, ale nemusejí zachovávat ekologickou propojenost: v případě ekologických koridorů je tomu právě naopak. Pokud jde o podporu posunu areálu rozšíření druhů v důsledku změn podnebí, autoři se nerozpakují upozornit na nepochybné nevýhody, které může tento přístup s sebou přinášet. Zvláštní pozornost, která se odráží již v názvu příručky, je věnována nejvíce problémovým skladebním prvkům ekologických sítí – ekologickým koridorům. Autorský kolektiv proto vypracoval základní pokyny pro jejich plánování a zřizování, péči o ně a pro jejich monitorování a hodnocení jejich účinnosti. Samostatná kapitola se soustřeďuje na využití koridorů v suchozemském, sladkovodním a mořském prostředí a mezi nimi a otázce vzdušných koridorů, především v souvislosti s výstavbou větrných elektráren, výškových budov a elektrovodů. Závěrečná kapitola účelně shrnuje, jak se vědecké chápání ekologické propojenosti promítá nejen do zákonů jednotlivých zemí a mezinárodního práva včetně legislativy EU, ale i do nejrůznějších strategií, koncepcí, programů, projektů a každodenní činnosti. Ostatně, vytváření ekologických koridorů výslovně zmiňuje i v květnu 2020 uveřejněná Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, kterou glosuje Pavel Pešout v minulém čísle Ochrana přírody, 75, 4 na str. 44–48.

Téměř polovinu knihy zabírají podrobné případové studie, názorně ilustrující fungování ekologických sítí v základních typech prostředí. Autorům se podařilo shromáždit reprezentativní vzorek příkladů, na nichž demonstrují principy představené v předcházející části publikace: zahrnuje 25 modelových přístupů ze všech kontinentů s výjimkou Antarktidy. Přestože základní definice najdeme již v úvodu knihy, opatřili ji autoři výstižným slovníkem pojmů.

Ačkoliv sympatický počin IUCN hovoří o ekologických sítích pro ochranu biodiverzity, zabývá se téměř výlučně jedním ze tří možných přístupů, konkrétně biocentrickým, soustřeďujícím se na podporu druhů či dalších taxonů, popř. ekologických/funkčních skupin (gild). Také v případě propojenosti se hovoří o ekologické konektivitě pro druhy. Další dvě koncepce, ekostabilizační a zelené cesty, autoři opomíjejí. Zelená infrastruktura Evropské unie, byť v současnosti poněkud vyšumělá, rozhodně přesahuje pojetí ekologické sítě, tak jak ji chápe recenzovaná publikace. Zahrnuje totiž i prvky, jejichž primárním úkolem není ani ochrana biodiverzity, ani podpora propojenosti krajiny pro druhy, ale poskytování ekosystémových služeb: na mysli máme kupř. poldry, vegetační pásy pro zdomácnělé hmyzí opylovače, příměstské rekreační lesy či zeleň snižující efekt městského tepelného ostrova.

Autorský kolektiv příručky doporučuje se při výběru druhů, pro něž by se měly zřizovat ekologické sítě, soustředit na ohniskové druhy. Uvedená zásada má bezpochyby své logické opodstatnění, domnívám se ale, že by se stejně jako při výběru prioritních druhů pro záchranné programy a akční plány mohlo sáhnout i po taxonech náležejících do dalších kategorií (ohrožené, přirozeně vzácné, klíčové, vlajkové, deštníkové, endemické, reliktní apod.) nebo ještě lépe po jejich rozumné kombinaci. Do výčtu možných negativních dopadů ekologických sítí a koridorů na přírodu bych doplnil efekt nechtěného, kdy konkrétní koridor funguje pro určité necílové druhy jako nepřekonatelná překážka. Na rozdíl od některých ekologických sítí budovaných v rámci států či jejich administrativních částí je pojetí prostupující hodnocenou knihou založeno jen na dvou typech skladebných prvků. Oceňuji, že metodika IUCN důsledně rozlišuje mezi migrací a dalšími typy pohybů organismů krajinou, jako je kupř. šíření mladých jedinců hledajících prostor pro vytvoření vlastního domovského okrsku. V řadě článků i koncepčních dokumentů, kupř. v již zmiňované Strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, tomu tak není.

Text také zdůrazňuje, že ekologické koridory bychom neměli považovat za neměnné, existující na stejném místě jednou provždy. Naopak neuškodí si připomenout, že příroda bývá mnohem dynamičtější, než jsme až donedávna usuzovali. Autoři se nebojí bez okolků přiznat, že ne všechny ekologické koridory mohou být pro biodiverzitu skutečně přínosné. Ještě před vypuknutím pandemie nemoci covid-19 odborníci, kupř. Wolfe *et al.* 2005, Loh *et al.* 2015, Rulli et al. 2017 nebo Wilkinson *et al.* 2018, důrazně upozorňovali, že fragmentace původního prostředí v tropech a subtropech, na prvním místě deštného pralesa, zvyšuje nebezpečí šíření zoonóz, infekčních chorob přenosných mezi živočichy, povětšinou obratlovci, a lidmi. Současně nelze vyloučit ani to, že uvedený proces urychlí právě určitý biologický koridor. Přestože některé státy, kupř. USA (1. července 2020 schválila americká Sněmovna reprezentantů zákon o ochraně koridorů planě rostoucích a volně žijících živočichů a vyčlenila na tyto činnosti na federálních i soukromých pozemcích 50 milionů USD, tedy 1,1 miliardy Kč ročně), Bhútán, Kostarika nebo Tanzanie, nedávno zakotvily koncepci ekologické sítě nebo ekologických koridorů do svého zákonodárství (nemám na mysli jen proklamativní přelakování soustavy chráněných území na ekologickou síť v pravém významu), zkušenosti z Evropy opakovaně potvrzují, že rozhodující je, aby byl uvedený přístup začleněn do legislativy týkající se využití území, tedy územního plánování. Problémem ale zůstává fakt, že řada zemí obdobnou právní normu z rozmanitých důvodů jednoduše nemá.

V roce 2017 uveřejnila Lenore Fahringová z Carletonovy univerzity v kanadské Ottawě, která se otázkám vzájemných vazeb mezi rozpadem prostředí na menší části a biologickou rozmanitostí věnuje téměř třicet let, článek tvrdící, že negativní dopady fragmentace na živou i neživou přírodu v důsledku určité setrvačnosti přeceňujeme. Domnívá se totiž, že procesy probíhající v místních krajinných ploškách nemusejí být dominantní ve větším, tedy krajinném měřítku. Navíc obecně platí, že více fragmentovaná krajina má tendenci obsahovat méně biotopů a důsledky fragmentace a úbytku biotopů na modelové složky biodiverzity lze odlišit jen obtížně. Podle její rešerše není 70 % reakcí biodiverzity na rozpad krajiny dokumentovaných v literatuře statisticky významných a 76 % těch, které signifikantní jsou, potvrzuje pozitivní efekt fragmentace na biologickou rozmanitost (Fahring 2017, 2018, Fahring *et al.* 2019). Statě Fahringové vyvolaly ostrou kritiku ukazující na metodická a věcná pochybení kanadské badatelky (Fletcher jr. *et al.* 2018). Debata připomíná známou polemiku o SLOSS, tedy zda je pro péči o biodiverzitu vhodnější zřídit jedno velké chráněné území, nebo několik menších o stejné celkové rozloze. Mezitím se někteří ochranářští biologové, kupř. Miller-Rushing *et al.* (2019), snaží otupit ostré hrany sporu. O to více zaráží, že se Hiltyová se svými spolupracovníky o této diskusi, úspěšně polarizující uznávané a zkušené vědce, vůbec nezmiňuje.

Závěrem můžeme shrnout, že vůbec první příručka o vytváření ekologických sítí určená odborné a široké veřejnosti z celého světa může být českému čtenáři užitečná přinejmenším ze dvou důvodů. Jednak ukazuje, že koncepce ekologické sítě je a určitě bude, ať se nám to líbí, nebo ne, opět na scéně, jednak soustřeďuje mnohé zkušenosti s jejím uplatněním v praxi, a to ve značně rozdílných biogeografických, politických, hospodářských a společenských podmínkách.

Jan Plesník

Recenzovanou publikaci lze stáhnout na adrese: https://portals.iucn.org/library/node/49061.

Summary

Härtel H.: European Transboundary Protected Areas: Bohemian-Saxon Switzerland
The article opens a series on European transboundary protected areas certified within the EUROPARC Federation´s Transboundary Parks Programme. The activity follows initiatives initiated by the IUCN, *inter alia*, as a part of launching the Parks for Life Programme (1994, priority project No. 22) and which in Central and East Europe had started soon after the Fall of the Iron Curtain. Due to the fact that Europe consists of many mostly small countries, transboundary cooperation has been not only a welcomed benefit but often a necessary precondition for well-functioning of many protected areas. In addition, the transboundary cooperation in Bohemian-Saxon Switzerland certified within the Transboundary Parks Programme is implemented not only by both the national parks, but also by two Protected Landscape Areas. Among the Czech representatives, Dr. Jan Čeřovský, co-founder of modern nature conservation in former Czechoslovakia, the Czech Republic respectively, was significantly involved in these activities. In 1996, the IUCN issued a proceeding of the international conference entitled *Biodiversity conservation in Transboundary protected areas in Europe* (Čeřovský 1996). Experience from Bohemian-Saxon cooperation as well as conclusions made from it presented in the proceeding (Hentschel & Stein 1996) has been fully relevant also at present.

Hromas J. & Komaško A.: 70 Years since Discovering the Koněprusy Caves
Zlatý Kůň/Golden Horse (Central Bohemia) is a hill that should not exist anymore. By chance, it is National Nature Monument today. In 1972, the protected area was declared there “to pro-

tect the Koněprusy Dripstone Caves and other karst phenomena as one of the geologically oldest in Europe, with fossil findings of animal and humans remains from the Upper Pleistocenne and with archaeological and historical findings". The cave system is the longest in Bohemia reaching 2,050 meters in length and more than 70 meters in depth. The part open for the public is attended by almost 100,000 visitors from around the world annually.

Vébrová D.: The Twenty-Year Way from Cultural Forests to Natural Processes
The Bohemian Switzerland landscape (northern Bohemia) is well-known for its romantic beauty of rock massifs, gorges, glens and narrow passes in a mosaic with some basaltic peaks. The reason why the Bohemian Switzerland National Park (NP) had been established was unique morphology and related specific habitat conditions but not conviction that extraordinarily well-preserved ecosystems dominate there. Moreover, forest size and continuity not disturbed by human settlements had also been appreciated. After approx. one year efforts carried out by the NP Administration to stop or at least to slow down European spruce bark beetle (*Ips typographus*) spreading, there have been extensive deforested areas in the NP´s climatically warmer and drier western part. Therefore, the NP Administration limited its measurements to a buffer zone along the NP´s border where forests of other owners are located: thus, natural processes have been dominating within the NP itself. On more than a half of the NP´s territory, all bark beetle wood has been left to decay just at the site. Mental and practical shift in forest ecosystem management there can be defined as redirection from details and from efforts to reach "naturalness" to preferring natural processes on the compact area of sufficient size.

Stejskal R.: Targeted Application Methods or a New/Old Tool for Controlling Invasive Alien Woody Plants: The first Experience from the Podyjí/Thaya River Basin
Invasive alien woody plants have for a long time been causing serious problems for protected parts of nature. Although we have been trying to control invasive alien woody plants, *e.g.* the most common Black locust (*Robinia pseudoacacia*), in many Specially Protected Areas in the Czech Republic, an effective management tool has been missing yet. In practice, there are various approaches differing in their philosophy and effectiveness and very often repeating mistakes, thus making sometimes the state of the art even worse instead effectively solving the problem. The article presents the first experience from applying new measures in controlling the Black locust and other invasive alien woody plants in the Podyjí/Thaya River Basin National Park (South Moravia). In fact, these are various modifications of the herbicide injection targeted at invasive alien woody plant trunk having been known for decades and included into the document *Eradication of the selected invasive alien plant species* (Pergl *et al.* 2016). In the Podyjí/Thaya River Basin National Park, the Black locust often occurs in valuable habitats of heathland, rock steppe or species-rich dry grassland outside forests as well as on forest clearings – directly among Greater pasque flower (*Pulsatilla grandis*) clusters, Burning bush *(Dictamnus albus)* growths or at orchid sites. Due to the targeted application it was possible to treat also black locusts growing just among rare and threatened plants. The first experience from applying the methods in the Podyjí/Thaya River Basin National Park provided promising outputs.

Svoboda P.: Amendment to the "Accelerating" Act: Further Deregulation of Building and Construction at the Expense of Nature Conservation
As climate change has been progressing in the Czech Republic, opposite legislation trend under the slogan of accelerating building and construction further weakening key tools in legal nature conservation, has been continuing. The most recent legal step in this direction is Act No. 403/2020 Gazette amending the Act on Accelerating Infrastructure Building and Construction (under the new title Linear Building Act) and other Related Laws, *inter alia*, the Building Act (No. 183/2006 Gazette), the Nature Conservation and Landscape Protection Act (No. 114/1992Gazette) and the Administrative Procedure Code. The first substantial change is an introduction of the single binding opinion on interventions into nature, but the new statutory regulation suggests substantial reduction in the respective public participation in decision-making on nature and the landscape. The other substantial change is an introduction of general legal fiction of affirmative binding opinion of the respective State/Public Administration authority, if the deadline for issuing the decision has expired. Thus, the lawmaker introduced the extraordinary legal concept as a general standard for permitting all constructions including those for which the respective authority should – pursuant to the respective special act - otherwise express its disagreement. Therefore, such cases would include plans seriously threatening public interests.

Vařilová Z. & Šafránek J.: Managing Rocks in the Bohemian Switzerland National Park
When the term "Bohemian-Saxon Switzerland" is mentioned, everybody recalls the Pravčice/Prebischtor Sandstone Gate, the town of Hřensko or the Kamenice River canyons & gorges. People perceive and enjoy romantic beauty of the sandstone landscape there. Moreover, there are two sides to every story. As a consequence of step-by-step erosion, weathering and disintegration in sandstone rocks, rock-falls occur in the Labe/Elbe River Canyon displaying sharp regularity. During the past 100 years only, some really dangerous events happened, particularly due to heavy traffic in the valley: an important railway and international road Děčín-Schmilka (No. I/62) crosscut it and there also is relatively high ship traffic. To avoid risks related to rock-falls, the special department operates at the Bohemian Switzerland National Park (NP) Administration. The rock squad aims at monitoring rock entities on the NP´s territory and assessing and analysing data gathered in the field. In total, in establishing and running continuous monitoring, preparing and implementing treatments of dangerous rock formations and implementing protective measures, more than CZK 20 million (EUR 7.3 million) have been spent there.

Augst U. & Benda P.: Peregrine (*Falco peregrinus*) Population Dynamics in Bohemian-Saxon Switzerland
The Peregrine (*Falco peregrinus*) and Bohemian-Saxon Switzerland have ever been belonging together. The Peregrine is a region´s symbol and it would be difficult to find better flagship species for that forest-rock landscape. The species´ eventful history is also symbolical. The Peregrine has since a long time ago breeding there, but it had beoame extinct due to humans and consequently, it was reintroduced by humans again there: the activity required huge efforts. As late as in the turn of the 19th and 20th century, there were approx. 12 breeding pairs on the Saxon side and approx. 8 ones in the Bohemian part. Even in 1950, approx. 15 pairs nested in the region. Moreover, similarly to many European countries, the Peregrine became extinct in Bohemian-Saxon Switzerland in 1972. The current population was established by 76 young birds reintroduced there in 1989-1996. Breeding most often fails due to predation by the Eagle owl (*Bubo bubo*) as well by the Stone or Beech marten (*Martes foina*) and the Raven (*Corvus corax*). Some failures in Peregrine breeding was also caused by unfriendly human activities.

Plesník J.: Climate Change Has Significantly Been Already Influencing Biological Diversity
Climate change is currently considered as the third most important driver of loss of biodiversity on its all main levels (*i.e* genes, species, ecosystems) on a global scale, posing a growing risk owing to the accelerated pace of change and interactions with other direct drivers. Shifts in species distribution, changes in phenology, altered population dynamics and changes in the composition of species assemblage/community, or the structure and function of ecosystems, are evident. Almost half of threatened terrestrial mammals, excluding bats, and one quarter of threatened birds may have already been negatively affected by climate change in at least part of their distribution range. Ecosystems such as tundra and taiga, previously little affected by people directly, are increasingly experiencing impacts of climate change. Large reductions and local extinctions of populations are widespread: this indicates that many species are unable to cope locally with the rapid pace of climate change, through either evolutionary or behavioral processes, and that their continued existence will also depend on the extent to which they are able to disperse, to track suitable climatic conditions, and to preserve their capacity to evolve. According to observational evidence, the effects are accelerating in marine, terrestrial and freshwater ecosystems and are already impacting agriculture, aquaculture, fisheries and more generally, ecosystem services. Furthermore, the future impacts of climate change are projected to become more pronounced in the next decades. The article briefly summarizes key current knowledge on the relationship between climate change and biological diversity.

Cílek V.: Thirty Years with Vojen Ložek (1925 – 2020)
In August 2020, Vojen Ložek, one of the greatest Czech and Slovak natural scientists of the 20th century passed away at the age of 95 years. He has been a real legend since dozens of years and today he should be considered a man who has not been born anymore. Nowadays it is difficult to say anything new on him because his life and achievements were remembered every five years after his 50th birthday. Ložek became famous by two books. In Czechoslovakia, it was the book entitled *Nature in the Quaternary period* (Academia Press Prague. 1973) which was read as the first one in their branch of study by probably all Quaternary geologists of the middle-aged and older generations. Moreover, European malacologists were deeply impressed by his monography *Quarter Mollusken der Tschechoslowakei* (1964): through that publication he had become a Honorary Member of Philosophical Society of Cambridge (1968) and was later awarded by the Albrecht-Penck-Medaille (1989). To malacology, Ložek was introduced by Jaroslav Petrbok, but as scientist he was probably formed by meeting archaeologist František Prošek and geologist Jiří Kukla. Up to the early 1990s, all naturalists were above all enhanced by joint excursion and fieldwork. In the evening, people came together and were talking for hours on nature as well as on their teachers and colleagues. In Vojens´s storytelling, a wide range of naturalists from the former Czechoslovakia in 1918 – 1938 came alive in addition to recent stories.

Patzelt Z.: On the 20th Anniversary of the Bohemian Switzerland National Park Administration
in 2020, not only the Bohemian Switzerland National Park itself, but also its Administration and staff celebrate its 20th anniversary. Establishment of the National Park in the Labe/Elbe River Sandstones became a long-awaited milestone not only in nature conservation and landscape protection but also in the life of many people for them the National Park became a workplace. It is gratifying that many of them have been working for all the two decades there and they are going to continue doing so. The 20th anniversary provides an opportunity to at least briefly remember the beginnings of the National Park Administration, but also to think of the future. The current European spruce bark beetle (*Ips typographus*) plague as well the COVID-19 pandemic strongly call for a long-term vision preferring forest ecosystem functions/services not only in protected areas. New large-size Specially Protected Areas should also appear in the Czech Republic soon.

Nagel R.: We Count, Monitor, Assess or What Has 15 Years of Monitoring Visitors Revealed in the Bohemian Switzerland National Park?
When the Bohemian Switzerland National Park (NP) was declared twenty years ago, it was differently accepted by various interest groups and people. Those who had welcomed its establishing or even had personally been involved in that process were of course fully satisfied and excited. Many considered the NP as an opportunity how to attract more visitors through the National Park trademark to the otherwise overlooked, unheeded and neglected region who can contribute to the region´s economic development. On the other hand, opponents were afraid of that there will be a lot of restrictions both for visitors and local people: thus, there shall be less tourists arriving there and the region will in total lose out on the NP. Thus, the NP Administration soon recognized that special attention should be paid to the NP´s attendance by visitors. Due to the long-term monitoring scheme it can be declared that fears of the sceptics were not fulfilled.

Flousek J.: Svalbard – Nature Conservation in the Far North
On Svalbard, man who has spent a part of his life in the Krkonoše/Giant Mts. tundra feels himself with some exaggeration like home. Similar frozen soil types, familiar species or at least genera of plants, a bird species which time to time visits also the Krkonoše/Giant Mts. ... almost all on an incomparably bigger scale, only minimally disturbed by humans and particularly without crowds of tourists everywhere. The future of nature on Svalbard has not been clear yet, although the current negative trend has been more and more visible. Further development depends on global approach to solving climate change and treatment of plastics. It is expected if this has not been happening that global warming in Artic shall influence weather and climatic condition also in the rest of the Northern Hemisphere including the Czech Republic. One of the key nature conservation principle on Svalbard is enviable, saying: On Svalbard nature and their native inhabitants are at home and humans are only guests on their territory!

Kontakty na autory

Libor Ambrozek
AOPK ČR, RP SCHKO Bílé Karpaty
vedoucí oddělení péče o přírodu a krajinu
libor.ambrozek@nature.cz

Ulrich Augst
Nationalparkverwaltung Sächsische Schweiz
Ulrich.Augst@smul.sachsen.de

Natalie Belisova
Správa NP České Švýcarsko
oddělení veřejných vztahů
n.belisova@npcs.cz

Pavel Benda
Správa NP České Švýcarsko
ředitel
p.benda@npcs.cz

Václav Cílek
Geologický ústav AV ČR, v.v.i.
cilek@gli.cas.cz

Vojtěch Čada
Česká zemědělská univerzita v Praze
katedra ekologie lesa
cada@fld.czu.cz

Jitka Dvořáková
AOPK ČR, samostatné právní oddělení
pro veřejnou správu
jitka.dvorakova@nature.cz

Jiří Flousek
Správa Krkonošského národního parku
oddělení ochrany přírody
jflousek@krnap.cz

Handrij Härtel
Správa NP České Švýcarsko
ředitel sekce ochrany přírody
h.hartel@npcs.cz

Jaroslav Hromas
Správa jeskyní ČR
hromas@caves.cz

Petr Chvátal
AOPK ČR, RP SCHKO České středohoří
oddělení péče o přírodu a krajinu
petr.chvatal@nature.cz

Jakub Juda
Správa NP České Švýcarsko
vedoucí oddělení veřejných vztahů
j.juda@npcs.cz

Jarmila Judová
Správa NP České Švýcarsko
odbor veřejných vztahů
j.judova@npcs.cz

Jakub Kašpar
Správa Krkonošského národního parku
náměstek ředitele, vedoucí odboru vnějších vztahů
jkaspar@krnap.cz

Alexandr Komaško
Správa jeskyní ČR
vedoucí Koněpruských jeskyní
komasko@caves.cz

Petr Kříž
AOPK ČR, RP SCHKO České středohoří
ředitel odboru
petr.kriz@nature.cz

Zbyněk Linhart
Senát Parlamentu ČR
senátor
linhartz@senat.cz

Zuzana Mruzíková
AOPK ČR, RP Východní Čechy
oddělení SCHKO Orlické hory
zuzana.mruzikova@nature.cz

Richard Nagel
Správa NP České Švýcarsko
ředitel odboru veřejných vztahů
r.nagel@npcs.cz

Zdeněk Patzelt
časopis Ochrana přírody
šéfredaktor
Patzelt.Zdenek@seznam.cz

Jan Plesník
AOPK ČR
oddělení mezinárodní spolupráce
jan.plesnik@nature.cz

Tomáš Salov
Správa NP České Švýcarsko
tiskový mluvčí
t.salov@npcs.cz

Robert Stejskal
Správa NP Podyjí
stejskal@nppodyji.cz

Petr Svoboda
Právnická fakulta UK
katedra správního práva a správní vědy
svobodap@prf.cuni.cz

Jakub Šafránek
Správa NP České Švýcarsko
vedoucí oddělení geologie
j.safranek@npcs.cz

Zuzana Vařilová
Muzeum města Ústí nad Labem
vědecký tajemník
varilova@muzeumusti.cz

Dana Vébrová
Správa NP České Švýcarsko
vedoucí oddělení monitoringu
d.vebrova@npcs.cz